

NACIONALINĖ SVEIKATOS TARYBA
POSĖDŽIO „DĖL ONKOLOGINIŲ LIGŲ PREVENCIJOS“

SPRENDIMAS

2023 m. gruodžio 15 d. Nr. N-6

Vilnius

Nacionalinė sveikatos taryba (toliau – Taryba) posėdžio, vykusio 2023 m. lapkričio 29 d., metu aptarė savivaldybės lygiu vykdomą bendrąją onkologinių ligų prevenciją, Lietuvoje vykdomų onkologinių ligų prevencinių programų tobulinimo kryptis, gimdos kaklelio piktybinio naviko ankstyvosios diagnostikos programos pokyčius bei Europos Komisijos siūlomus onkologinių ligų prevencijos pokyčius.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO), bendradarbiaujant su Europos Komisija (EK), 2023 m. parengtame leidinyje „Su vėžiu susijusios padėties šalyje apžvalga. Lietuva, 2023" nurodoma, kad bendras apskaičiuotas sergamumas visų rūšių vėžiu Lietuvoje yra šiek tiek didesnis už Europos Sąjungos (ES) vidurkį ir vėžiu neproporcingai daugiau serga vyrai, o pažanga mažinant mirtingumą nuo vėžio yra lėtesnė, palyginti su ES vidurkiu. Atkreipiant dėmesį į svarbius elgsenos ir aplinkos rizikos veiksnius, darančius didelį poveikį žmonių sveikatai ir mirtingumui, pabrėžiama, kad ypač svarbu daugiau dėmesio skirti onkologinių ligų prevencijai. 2022 m. paskelbtose atnaujintose EK rekomendacijose, kurios yra Europos kovos su vėžiu plano dalis, vienas iš numatytų tikslų yra iki 2025 m. užtikrinti, kad 90 procentų tikslinės populiacijos būtų pakviesta krūties, gimdos kaklelio ir storosios žarnos vėžio atrankinių patikros programų paslaugoms suteikti. Taip pat siūloma atnaujinti vykdomas programas ir palaipsniui įdiegti prostatos, plaučių ir, esant reikalui, skrandžio vėžio atrankinės patikros programas.

Posėdžio metu pažymėta, kad prevencinėmis priemonėmis išvengiama mirtingumas – mirties priežastys, kurių galima išvengti taikant veiksmingas visuomenės sveikatos ir pirminės prevencijos intervencijas, o gydymo priemonėmis išvengiama mirtingumas – mirties priežastys, kurių galima išvengti savalaikėmis ir veiksmingomis sveikatos priežiūros intervencijomis, įskaitant antrinę prevenciją ir gydymą. Atkreiptas dėmesys, kad tiek standartizuotas prevencinėmis priemonėmis išvengiama mirtingumas, tiek standartizuotas tinkamu gydymu išvengiama mirtingumas 2016–2022 m. mūsų šalyje tolygiai mažėja, bet

vyrų mirtingumas išlieka didesnis nei moterų. Didelę reikšmę ligų išsivystymui, mirčių skaičiui turi rizikos faktoriai: tabako rūkymas, alkoholio vartojimas, mitybos įpročiai, nepakankamas fizinis aktyvumas, antsvoris, nutukimas, oro užterštumas. Nacionaliniu mastu vykdomos atrankinės vėžio patikros programos, skirtos tam tikroms amžiaus grupėms, kurių rizika susirgti vėžiu yra didžiausia, yra vienas efektyviausių sprendimų vėžio prevencijai. Šalyje vykdomos keturios valstybės finansuojamos onkologinių ligų prevencijos programos – gimdos kaklelio, krūties, storosios žarnos ir priešinės liaukos piktybinio naviko prevencinės (profilaktikos, ankstyvosios diagnostikos) programos (toliau – Programos). Valstybinės ligonių kasos duomenimis, 2022 metais šių Programų finansavimui iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto skirta 21,9 mln. Eurų.

Taryba atkreipia dėmesį, kad 2018-01-08 SAM įsakymu Nr. V-19 yra paskirti rytų, vidurio ir vakarų regiono gimdos kaklelio, krūties ir storosios žarnos piktybinių navikų prevencinių programų koordinavimo centrai, metodiškai vadovaujančios įstaigos (metodinio vadovavimo grupės). Vyksta koordinavimo centrų bandomoji veikla. Parengti nauji šių programų organizavimo, vykdymo ir kokybės reikalavimai. Siekiant, kad būtų kokybiškai teikiamos paslaugos pagal naujus reikalavimus, organizuojami sveikatos priežiūros specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursai, vyksta viešinimas, informacijos sklaida.

Posėdžio metu, išklausiusi pranešimus bei įvertinusi diskusijas, Taryba, dalyvaujant Ministrės Pirmininkės patarėjai sveikatos apsaugos ir neįgaliųjų klausimais, Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstybinės ligonių kasos, Higienos instituto, Nacionalinio vėžio instituto, VUL Santaros klinikų, LSMU Kauno klinikų, Lietuvos savivaldybių asociacijos, savivaldybių bendruomenės sveikatos tarybų, asmens sveikatos priežiūros įstaigų, visuomenės sveikatos biurų atstovams, savivaldybių gydytojams, akademinės bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų atstovams, atkreipia dėmesį, kad:

- trūksta bendro standartizuoto onkologinių ligų profilaktikos ir prevencijos modelio;
- dėl Programose dalyvaujančiųjų nepakankamo informuotumo, aktyvumo (dalyvauja maždaug apie pusė visos tikslinės populiacijos) Programos nėra pakankamai veiksmingos;
- šiuo metu Lietuvos Respublikos reklamos įstatyme nustatyti sveikatos priežiūros paslaugų ribojimai yra taikomi ir Programų reklamai, dėl ko nėra išnaudojamas gyventojų tikslinių grupių informavimo apie Programas potencialas;
- nepakankama visuomenės sveikatos ir pirminės sveikatos priežiūros integracija įgyvendinant Programas;
- vis dar stokojama dėmesio rizikos veiksnių profilaktikai, sveikatos raštingumo ugdymui.

Taryba, siekdama efektyvesnio Programų įgyvendinimo, **n u s p r e n d ž i a** siūlyti:

1. Sveikatos apsaugos ministerijai:

- 1.1. toliau tęsti organizuotą ir koordinuotą vėžio prevencijos programų vykdymą nacionaliniu lygiu;
- 1.2. parengti bendrą standartizuotą onkologinių ligų profilaktikos ir prevencijos modelį;
- 1.3. vykdyti aktyvią informacijos sklaidą, didinant visuomenės informuotumą apie sveikatos stiprinimo priemones, onkologinių ligų prevencijos programas, pasitelkiant įvairius sklaidos būdus;
- 1.4. siekti, kad iki 2025 m. 90 proc. tikslinės populiacijos būtų pakviesta Programų paslaugoms suteikti;
- 1.5. atsižvelgiant į mokslu pagrįstus įrodymus ir šalies nacionalinius ypatumus, įtraukti į Programų sąrašą kitas vėžio rūšis (plaučių ir, įsivertinus infekuotumą *Helicobacter pylori*, skrandžio vėžio prevencines programas);
- 1.6. siekiant didinti tikslinių grupių gyventojų dalyvavimo Programose apimtis, inicijuoti Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 15 straipsnio pakeitimą, jo netaikant Programų reklamai, jį išdėstant taip: „Sveikatos priežiūros paslaugų (*išskyrus valstybės finansuojamas onkologinių ligų prevencines programas*) ir medicinos priemonių reklamoje draudžiama naudoti paciento vardą, pavardę, įvaizdį, remtis sveikatos priežiūros įstaigų, sveikatos priežiūros specialistų ar jų profesinių organizacijų rekomendacijomis.

2. Savivaldybių visuomenės sveikatos biurams kartu su Pirminės sveikatos priežiūros įstaigomis ir jas vienijančiomis asociacijomis, Šeimos gydytojų kolegija, nevyriausybėmis organizacijomis:

- 2.1. efektyviau bendradarbiauti, jungtis tarpusavyje įgyvendinant onkologinių ligų prevenciją ir profilaktiką, ugdant sveikatos raštingumą, skatinant kaimiškųjų vietovių gyventojus, o ypač vyrus, aktyviau dalyvauti prevencinėse programose, kitose sveikatą stiprinančiose veiklose;
- 2.2. pasitelkiant įvairius sklaidos būdus, vykdyti aktyvią informacijos sklaidą, didinant visuomenės informuotumą apie onkologinių ligų prevencijos programas;
- 2.3. organizuoti ir skatinti pasidalijimą gerąja patirtimi ir skleisti ją visuomenėje.

Pirmininkas

Algirdas Utkus